

ON JAIME KEREXETA'REN GUTUN BATI ERANTZUNA (Izen baten etimologia dala-ta)

Aspaldi zorretan nago On Jaime'rekin, joandako Abenduan idatzi bait zidan eskutitz au:

"Latiegi adiskide: Jakingura aundia dot GAZETA itzari buruz. Gazeta Elorrio'ko auzuna bat da. Eta izen orren esanaia jakin gura neuke. Mitxelena'k, Araba'ko erritxoa oiñarriztat artuta, "gatz"etik datorrela diño ("Apellidos Vascos, n.º 268). Erritxo orretan gatz-tokirik egon ete-da iñoiz? Elorrio'ko auzuna au erri orretako jatorrikoren batek ekarri eban, bearbada. Baiña ona etorri ziranak, "gatz"etik sortu ezkeru, arabar areik eta emengo auzunakoak, Gatzeta oguziko eben beti, nere Ustez, eta ez Gazeta. Orixe diñot nere "Diccionario OHV"-n (ikus daikezu an). Ondotxo dakit erdaldunak "t" ori ez ebena dokumentuetan idazten, baiña euskaldunak "tz" esaten eben -eta esaten dabe -agoz. Zein da zure iritzia?".

Orra be, Jaime. Ez da gauza erreza gai orri-buruz erantzun eskier bat ematea. Alatagutziz, au duzu eskatzen didazun iritzi ori:

Mitxelena'k oso etimologi errezera jo du: errezegira. Baiñan, nere ustez, oker ibilli da. Oker ibilli da Euskaltzaindia ere, Araba'ko erritxoari izen ori bera eman bait dio: Gatzeta. Baiñan Euskaltzaindia oker ibiltzea ez da arritzeko gauza, parragarrikeri mardulak egin bait ditu gure erri euskaldunak "bir-bataiatzerakoan".

Nik banekian, XI mendean Kukulla'ko burni-barren larrukian, 1025'ean, GAZAHETA agertzen dala errixka orren izena, asko eta sarritan erabillia bait dut burni-barren larrukia. "H" ori, seguruaski "G" irakurria bear dalako, GAZA-GETA, izan zitekean antziña artan erriotxoarer izena. Baita GAZARETA (GAZA-ARETA) ere, kornodiña bezala erabiltzen bait zuten lumalari zar aiek "H" a. Alare, ez zan beintzat GAZAJETA izango bertako biztanleek aman zezaieketena.

"Gazeta"ren itxurakoak izan ditu beti, erritxo orrek bere izenak: Gazeta (1257), Garaeta (1294), Gazeta (1462)...

Gazeta, Gazteiz'tik sortalderuntz, Araba'ko zelaiaren tokirik politenetako batean dago.

Donosti'ra goazela, Elorriaga dugu aurreneko erria, gero Arkaute, gero Illarata, eta erri ontatik kilometro batera, egoalderuntz, 34 biztanle besterik ez dituan Gazeta.

Gutxi ba'dira bertako biztanleak, gutxiago dira oraindik erri orrek izan dezazkean gatz-obi eta gatz-iturriak. Bat ere ez!!!

Ezaguna dut erri ori. Ezagunak ditut bere inguruak. An ez da sekulan gatzik izan. Gauza bera esan didate, gai auetan jakintsuak diran Jaun batzuk ere: an ez dala beñere gatzik izan.

Ona, Madoz'ek zer dion: "Situado en llano y contiguo a un montecillo, poblado de robles de gran magnitud. Tiene varias fuentes. El terreno es arcilloso y en parte arenisco". Gatzaren aipurik ere ez.

Araba'n bada Gaz-e-ta'ren enbor bera duan beste errixka bat: Gaz-eo.

Bada Araba'n Gazeo ta Gazeta'ren itxura bereko toki-izenik ugari, Bai, gutxienez, eunen bat, "S" eta "I" izkiak "Z"aren eta "E"ren aldakuntzak dirala kontuan artzen ba'dugu. (Ikus, G. Lopez de Guereñu'ren "Toponimia Alvesa" liburu arras ezaguna). Baiñan, gaur esku-artean darabilkigun arazorako, izen guzti oietan garrantzitsuenak, GAZETA eta GAZEEO ber-berak, eta, izen oien tinkotasuna eta iraunkortasuna adierazten digutelako, beraiengandik sortu diranak:

Gazeo'tik:

GAZEOBASALDE, 1778'garren urtean Langarika'n, Agurain-alboan.

GAZEOBIDEA, 1716'ean Ezkerrekotxa'n, Agurain-alboan.

GAZEOKASTAYA, 1753'an Apellaniz'en, Araba'tik Lizarra'ko bidean.

GAZEOGAINA, 1778'an, Alaitza'n, Entzi-Mendi'ren maldan.

GAZEOGOYEN, 1578'an Langarika eta Txintxetru artean, Arabar-zelaiean.

GAZEOGOYENA, 1778'an Alaitza'n.

GAZEOGOIYENGOILARRA, 1678'an, mugarria Alaitza'n.

GAZENGOYENA, 1708, Agurain'en.

GAZEGOYENA, 1778'an Langarika'n.

GAZETXOBARREN, Aguraingo Anaidia'ren lurretan XIII mendean ezabatutako erritxo zar baten izena.

GAZEUKOERROTALDEA, 1710'ean Eredi'n, Agurain-alboan.

Gazeta'tik: legorrez GAZETABASO'Gazeta'n bertan.

GAZETABITARTEA, 1708, Añua'n, Araba'ko zelaiean.

GAZETAKOERROTAALDEA, 1738'an Gazeta'n bertan.

* * *

"Eta" toki ta ugaritasun-adierazlea eta "O" toki-adierazlea, itxura bereko atzizkiak dira biak. "GAZ", "GAZA", "GAZE" aurrizkia zer izan daitekean jakitean dago kokka. Ez, beintzat, "gatza", ondo ezagutzen ditudan "Gazeo'n eta bere inguruetan ez bait da sekula santan gatzik sortu. Alderantziz, ango urak erateko oso atsegiñak dirala diosku, Madoz'ek.

Gauza bera esan daiteke Araba'n aurrizki ori bera daramaten eunenbat izan aiei-buruz ere: Ez dala lurralde aietan sekulan gatzik izan.

Gaiñera, "GAZA" k ez du "GATZA" rekin senidetasunik. Alderantziz, "GAZA" k bizkaieraz-"GEZA" k gipuzkeraz- "gatzik gabea" esan nai du, "MOTELA", gazteleraz "SOSO".

Beraz, bide ortatik joko ba'genu, Gazeta eta Gazeo, "lugares con sal", "lugares salados" ez baiña "lugares sin sal", "lugares sosos" dirala esan bear-ko genuke.

Araba'n... -bizkaieraz itzegiten bait zan!

Baiñan askoz ziurragoa dala iruditzen zait, apalki, Gazeta'ren etimologia oso-osoan ezezaguna dugula aitortzea. 1025'az gero la beti berdiña agertzen zaigu Gazeta'ren izena. Ez digute, beraz, dokumentu oiek argi geiegirik ematen. 1025'aren aurreko dokumentu batean erritxo orre in izena agertuko ba'litzaigu...!

* *

"Koartango ala Kuartango? Koartango, bear du, Jaime, "O" "U" izkie buruz, esan izan dedana gogoratuz: "O", nekerik txikienaren legearen eragiñez, "U" oso errez biurtzen dan bezala, ez dala "U" ain errez "O" biurtzen.

* * *

Gero, nere adiskide aundia dan On Jaime'k goxoki-goxoki, argitaratzera dijoan Eusko Abizen eta Armarriei buruzko liburua etimologille sartu nai ninduke.

Barkatu, Jaime, baiñan atzipeturik zabilta. Ni ez naiz, gai oietan, zuk uste bezain jakintsua. Asmo oneko mutiko bat besterik ez naiz.

Gaiñera ez dut astirik ezertarako. "Euskaljerriaren Ebangelizaketa" (I mendetik V'enaren azken era ade joango dana) argitaratzeko azken-lanak egiten ari nai. Bereala "Euskaljerriko Kristautasunaren Sendoketa" (VI mendetik XII'era),

idazten asi nai dut, Eliz Orokorren Edestia bukatzeko bi liburu peitzen zaizkit: "Erdiara Garaia", "BEE-Erdiara".

Ondotxo dakizu zuk orrelako idazkiek bear duten denbora. Oraintxe argiratzera noan au, 4 urte kosta zait egunero lanean 9 ordutik 9 t'erdira sartuz. Ipiñi itzezu guzti orren gainean, aldizkari eta izparringietako idazlan auk. Etimologi-gintza ere lan neketsua ta luzea gertatzen zait, itz bakoitzaren sustrai guztiak aztertu nai izaten bait ditut.

Jaime: Otsail onen 11 'ean, Lurdes'ko Andramariren egunean bete ditut 77 urte. Eriotzaren aurka borrokan ari bearko dut, nere asmo guzti oiek aurrera atera nai ba'ditut. Sinista eidazu, Jaime: iñon denbora salduko ba'litz, pozik erosiko nuke nik.

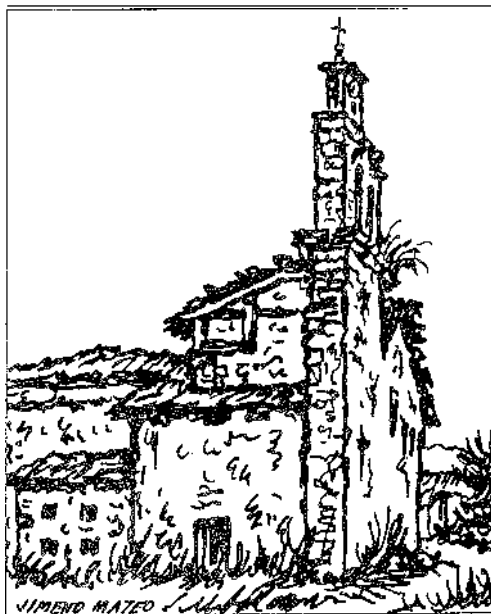
"Euskerazaintza"-n zure idazlana irakurteko gurari biziz nago". Bai? Jaime? Eskerrikasko!

*

Oso dotore dago Oyhaburu'ri eman diozun erantzuna. Orrelako arazoeztaz zergaitik ez duzu "Euskerazaintza"n zerbait argitaratzen?

Geiegi luzatu naiz-ta, barkatu eidazu adiskide lez.

LATIEGI'TAR BIXENTE

GACETA
GAZETA.